

LIETUVOS
ADVOKATŪRA

Duomenys kaupiami Juridinių asmenų registre, kodas 300099149, Lviso g. 7-9, LT-09313 Vilnius, www.advokatura.lt
Tel. +370 5 262 4546, faks. +370 5 212 1859, el. p. la@advokatura.lt, a. s. SEB bankas LT877044060001030612

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai
El. paštu: rastine@tm.lt

2023-05-08 Nr. 177

DĖL TEISĖS AKTO PROJEKTŲ REG. NR. 23-5486, NR. 23-5479, NR. 23-5480, NR. 23-5481, NR. 23-5482, NR. 23-5483, NR. 23-5484 IR NR. 23-5485

Lietuvos advokatūra, susipažinusi su pateiktu derinti projektų paketu Nr. 23-5486, Nr. 23-5479, Nr. 23-5480, Nr. 23-5481, Nr. 23-5482, Nr. 23-5483, Nr. 23-5484 ir Nr. 23-5485 (toliau kartu – Projektų paketas), teikia pastabas ir pasiūlymus.

Dėl teisės akto projekto Reg. Nr. 23-5479

Susipažinus su teisės aktų pakeitimų Projektų paketu dėl siūlomos apylinkių teismų tinklo pertvarkos (teismų jungimo ir stambinimo), pritartina siūlomiesiems pakeitimams ir reformai tiek, kiek jie taps prielaida teismų veiklos optimizavimui, krūvio tarp teisėjų paskirstymui ir suvienodinimui, didesnei teisėjų specializacijai, prisidėsiančiai prie kokybiškesnio bylų nagrinėjimo ir teisingumo vykdymo kokybės didinimo.

Nepaisant to, *pirmiausia*, išvelgtinos rizikos dėl galimai, skuboto ir nepakankamai įvertinto apylinkių teismų tinklo pertvarkos (teismų jungimo ir stambinimo) poveikio teisingumo prieinamumui, teisei į teisminę gynybą, teisei būti išklausytam, teismų ir visos teisingumo sistemos autoritetui bei prestižui, neatliktas poveikio bylos dalyviams vertinimas.

Antra, atkreiptinas dėmesys, kad siūlomais teisės aktų pakeitimų projektais realiai įgyvendinama teismų reforma neabejotinai lems dar didesnio bylų skaičiaus perkėlimą į nuotolinį nagrinėjimą tiek taupant teismų ir, tariamai, šalių kaštus, tiek teisėjams, galimai, dažniau pasirenkant nuotolinį bylų nagrinėjimo būdą vietoj vykimo iš savo nuolatinės darbo vietos. Pažymėtina, kad išvažiuojamieji posėdžiai, be kita ko, būtų neproporcingi ir laiko sąnaudų prasme, kai esant dideliems teismų darbo krūviams, vykimui į vienos bylos teismo posėdį būtų gaištama pusė ar visa teisėjo ir kito teismo personalo (pvz., vairuotojo) diena. Kita vertus, labai tikėtina, kad anksčiau ar vėliau išvažiuojamųjų posėdžių kaštai bus priskirti bylinėjimosi išlaidoms, nes tai bus konkrečios bylos konkretūs paskaičiuojami kaštai ir tokios išlaidos gali tekti bylos šalims.

Atsižvelgiant į tai, minėta sistema lems, kad dauguma bylų dėl santykinai nedidelių sumų, kai bylos šalys bus labiau nutolusios nuo teismo buvimo vietos, visiškai persikels į nuotolinį nagrinėjimą ir bus išnagrinėjamos tiesiogiai bylos šalims nedalyvaujant, nors šiuo

atveju dažnai bylos dalyviais gali būti būtent socialiai labiau pažeidžiamos ir teisiškai mažiau išprususios šalys, kurios dažnai net nėra atstovaujamos advokatų, ginčo sumos nedidelės, šalims bei liudytojams dažnai trūksta kompiuterinio raštingumo ir techninių galimybių kokybiškam dalyvavimui nuotoliniame teismo posėdyje. Be to, nei šalys, nei liudytojai nėra apsaugomi nuo trečiųjų asmenų poveikio. Taigi, minėtos aplinkybės gali lemti apsunkintą teisingo ir greito nagrinėjimo procesą, tiek sumenkinti teismų autoritetą bei pasitikėjimą teismais ir pagarbą visai teisingumo sistemai. Svarbu ne tik darbo krūvio padalinimas, bet ir teisingumo prieinamumas, kokybiško teisingumo užtikrinimas.

Trečia, abejotina dėl reformos įgyvendinimo pereinamuoju laikotarpiu tinkamumo, (pvz., po trejų metų) planuojant įvertinti, ar įgyvendinti pakeitimai pasiteisino, kol nėra pilnai pasiruošta naujos teismų sistemos veikimui. Manytina, kad, siekiant įvertinti, ar siūloma reforma apskritai gali duoti siekiamus rezultatus, vertėtų svarstyti pereinamuoju laikotarpiu įgyvendinti pilotinį projektą vieno ar kelių apylinkės teismų su keliais teismo rūmais veiklos teritorijoje.

Ketvirta, siūlytina peržiūrėti ir papildomai įvertinti kriterijus, kuriais remiantis buvo analizuojamos galimybės pertvarkyti apylinkių teismų tinklą. Susidaro įspūdis, jog pasirinkti kriterijai yra nukreipti į pačios teismų sistemos aptarnavimą, o ne į teisingumo vykdymo, kuris yra pirminė ir pagrindinė teismų paskirtis, efektyvumo stiprinimą. Manytina, kad teismų sistemos nepakankamo finansavimo klausimai neturėtų būti sprendžiami teisės į teisminę gynybą prieinamumo mažinimo ir kompromisinio teisingumo vykdymo sąskaita.

Penkta, pritartina, kad rašytinio proceso tvarka nagrinėjamos bylos galėtų būti paskirstomos tarp apylinkių teismų, atsižvelgiant į teisėjų darbo krūvį. Kita vertus, kelia abejonių tai, ar tam būtini teisės aktų pakeitimai, kadangi ir šiuo metu šį principą sėkmingai įgyvendina kai kurie teismai (pavyzdžiui, Kauno apylinkės teismas arba Vilniaus apylinkės teismas), perskirstydami gautas bylas tarp teismo rūmų.

Tuo tarpu siūloma nauja LR CPK 62² straipsnio 1 dalies redakcija suteiktą teisę Teisėjų tarybos nustatyta tvarka perduoti kitam apylinkės teismui visas civilines bylas, kurios gali būti nagrinėjamos rašytinio proceso tvarka. Tai suponuoja, kad ne tik bylos dėl teismo įsakymo išdavimo ir bylos, nagrinėjamos dokumentinio proceso tvarka, bet ir visos kitos LR CPK 441 straipsnio 1 dalyje numatytos bylos galės būti perduotos nagrinėti kitam apylinkės teismui, o pagal nutylėjimą – ir visais atvejais nagrinėjimui rašytinio proceso tvarka.

Lietuvos advokatūros vertinimu, tai sukurtų neigiamas pasekmes, neapsiribojant, kad teisėjai turės motyvus tokiose bylose neskirti gyvo žodinio nagrinėjimo. Ta pati problematika galimai bus su visomis apeliacinėmis bylomis, nagrinėjamomis apygardų teismuose, nes tos pačios taisyklės taikomos ir apeliacine tvarka nagrinėjamoms byloms (siūloma LR CPK 62³ straipsnio redakcija).

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, Lietuvos advokatūros nuomone, siekiant teigiamų pokyčių teismų sistemoje ir užtikrinti tinkamą teisę į gynybą, siūloma apylinkių teismų tinklo

pertvarka reikalauja papildomų diskusijų ir jos galimo poveikio teisingumo vykdymui vertinimo.

Dėl teisės akto projekto Reg. Nr. 23-5484

Teisės akto projektu Reg. Nr. 23-5484 siūloma keisti Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 168, 214, 225, 372 ir 373 straipsnius (toliau – Įstatymo projektas). Lietuvos advokatūra nepritardama Įstatymo projekto 1 straipsnyje ir 2 straipsnyje siūlomiems BPK 168 straipsnio ir 214 straipsnio pakeitimams, teikia pastabas.

Įstatymo projektu siūloma nustatyti, kad ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartis, priimta išnagrinėjus skundą dėl aukštesniojo prokuroro nutarimo atmesti skundą dėl prokuroro nutarimo atmesti skundą dėl ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimo atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą (BPK 168 straipsnio 5 dalies pakeitimo projektas) bei ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartis atmesti skundą dėl aukštesniojo prokuroro nutarimo atmesti skundą dėl prokuroro nutarimo nutraukti ikiteisminį tyrimą (BPK 214 straipsnio 4 dalies pakeitimo projektas) yra galutinės ir neskundžiamos. Pagal šiuo metu galiojančias BPK nuostatas, paminėtos ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartys skundžiamos BPK X dalyje nustatyta tvarka apygardos teismui.

Pirma, nutarimas atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą ir nutarimas nutraukti ikiteisminį tyrimą yra proceso sprendimai, kuriais užkertamas kelias baudžiamojo proceso pradžiai arba tolimesniam vyksmui. Šie sprendimai lemia, kad galimai dėl nusikalstamų veikų nukentėjusių asmenų teisės nebus ginamos baudžiamojo proceso priemonėmis. Tokių proceso sprendimų teisėtumas ir pagrįstumas turi būti patikrinamas itin kruopščiai. Manytina, kad šiuo metu galiojantis teisinis reguliavimas, kai tokių sprendimų teisėtumą ir pagrįstumą tikrina ir apygardų teismai, yra tinkamas.

Antra, atkreiptinas dėmesys, kad apygardų teismai išnagrinėję skundus dėl ikiteisminio tyrimo teisėjų nutarčių, kuriomis pritariama prokurorų sprendimams nepradėti ikiteisminio tyrimo arba jį nutraukti, reikšmingą dalį tokių nutarčių panaikina. Taigi, nustato ikiteisminio tyrimo teisėjų klaidas sprendžiant dėl ikiteisminio tyrimo pradžios ar nutraukimo. Šiame kontekste pastebėtina, kad jei būtų atsisakyta šiuo metu galiojančio teisinio reguliavimo, kad aptariamoms ikiteisminio tyrimo teisėjų nutartims gali būti skundžiamos apygardos teismui, tai galimai turėtų neigiamos įtakos tokių nutarčių kokybei, nes jas priimančios ikiteisminio tyrimo teisėjai žinotų, kad jos nebus tikrinamos.

Svarbu paminėti ir tai, kad apygardų teismai nagrinėdami skundus dėl aptariamų ikiteisminio tyrimo teisėjų nutarčių formuoja teismų praktiką ikiteisminio tyrimo pradžios ir nutraukimo klausimais. Jei Įstatymo projektas būtų priimtas, gali susiklostyti teisiškai ydinga situacija, kai skirtinguose šalies regionuose rastųsi skirtinga teismų (ikiteisminio tyrimo teisėjų) praktika baudžiamojo proceso pradžios ir nutraukimo klausimais.

Trečia, pastebėtina, kad siūlomas teisinis reguliavimas stokoja sistemiškumo. Įgyvendinus Įstatymo projektą, daugelio baudžiamojo proceso metu taikomų procesinių prievartos priemonių

skyrimas ir toliau būtų skundžiamas apygardos teismui. Taigi, apygardos teismai ir toliau dalyvautų užtikrinant ikiteisminio tyrimo teisėtumą. Dėl to, tampa neaišku, kodėl apygardos teismas turi revizuoti ikiteisminio tyrimo metu taikomų procesinių prievartos priemonių teisėtumą ir pagrįstumą, tačiau negali revizuoti sprendimų dėl ikiteisminio tyrimo vyksmo teisėtumo ir pagrįstumo.

Galiausiai, papildomai atkreipiame dėmesį, kad šiuo metu galiojanti BPK 214 straipsnio 4 dalies nuostata, kad ikiteisminio tyrimo teisėjui gali būti skundžiamas tik aukštesniojo prokuroro nutarimas, kuriuo atsisakoma patenkinti skundą dėl ikiteisminio tyrimo nutraukimo, nepagrįstai riboja proceso dalyvių, suinteresuotų kitokiu aukštesniojo prokuroro sprendimu, teise tokį sprendimą skųsti. Praktikoje neretai susiklosto situacijos, kai aukštesnysis prokuroras patenkina proceso dalyvio skundą ir panaikina prokuroro nutarimą nutraukti ikiteisminį tyrimą, tačiau su tokiu sprendimu nesutinkantis įtariamasis ir(ar) jo gynėjas tokio nutarimo negali apskųsti ikiteisminio tyrimo teisėjui. Atsižvelgiant į tai, siūlytina BPK 214 straipsnio 4 dalį pakeisti ir nustatyti, kad bet koks aukštesniojo prokuroro sprendimas dėl ikiteisminio tyrimo nutraukimo galėtų būti skundžiamas ikiteisminio tyrimo teisėjui.

Advokatų tarybos pirmininkas

Mindaugas Kukaitis